

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

КЛАК ІННА ЄВГЕНІВНА



УДК 378.147:811.161.2-051

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІВ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ У
ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Національному університеті біоресурсів і природокористування України Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник

доктор педагогічних наук, професор
ПРИГОДІЙ МИКОЛА АНАТОЛІЙОВИЧ,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України,
завідувач кафедри методики навчання та
управління навчальними закладами

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
ЗЕЛЕНЬКА ОЛЕНА ПІМЕНІВНА,
Львівський державний університет
внутрішніх справ,
професор кафедри іноземних мов

кандидат педагогічних наук, доцент
ЧЕРЕДНІЧЕНКО ГАЛИНА АНАТОЛІЇВНА,
Національний університет харчових технологій,
завідувач кафедри ділової іноземної мови та
міжнародної комунікації

Захист відбудеться «26» листопада 2015 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.00418 у Національному університеті біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 11 навчальний корпус № 10, кімната 221а

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного університету біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 13 навчальний корпус № 4, кімната 41а

Автореферат розіслано «24» жовтня 2015 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради



І. М. Буцик

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Система освіти в Україні XXI століття зорієнтована на Болонську угоду, що утворює формування основних компетентностей особистості як провідної мети та результату професійної підготовки фахівців, а також необхідність відповідної узгодженості змісту національної професійної освіти з європейською. Одним із актуальних завдань у підготовці педагогічних кадрів є формування їхньої професійної компетентності, що передбачає нові вимоги до фахової підготовки вчителя, ціннісними установками якої є пріоритет особистісного розвитку учнів, здатність вільно орієнтуватись у складних соціокультурних обставинах, готовність обслуговувати не тільки інноваційні процеси, але й процеси комунікації у широкому розумінні. За таких умов професійна підготовка майбутнього педагога спрямована на розвиток особистості, здатної до співпраці, ведення діалогу, виявлення гнучкості у спілкуванні, тобто особистості, яка володіє комунікативною компетентністю.

Проблема професійної освіти та підготовки до професійної діяльності висвітлена в роботах С. Амеліної, В. Андрущенка, О. Артеменко, Г. Балла, І. Бендери, В. Борисова, М. Боритка, О. Варламової, С. Гончаренка, М. Євтуха, І. Зязюна, Н. Кузьміної, А. Маркової, Л. Мітіної, В. Молодиченка, Н. Ничкало, С. Ніколаєнка, А. Нісімчука, О. Падалки, П. Перепелиці, В. Сидоренка, С. Сисоєвої, В. Сластьоніна та ін.

Стратегії фахової підготовки студентів вищих навчальних закладів у контексті впровадження компетентнісного підходу в освіті та загальнотеоретичних основ формування професійної компетентності розглядали у своїх працях вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема Б. Авво, В. Байденко, В. Беспалько, І. Бех, Н. Бібик, А. Вербицький, М. Головань, О. Дахін, Е. Зеєр, І. Зимня, В. Кремень, О. Локшина, В. Луговий, О. Овчарук, І. Підласий, Н. Побірченко, О. Пометун, Дж. Равен, М. Степко, К. Хударковський, А. Хуторський та ін.

Окремі аспекти вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців філологічного профілю вивчали О. Артеменко, М. Бакулін, В. Баркасі, Н. Бідюк, О. Бірюк, О. Варламова, О. Волченко, Н. Гез, О. Дуплійчук, І. Задорожна, І. Закір'янова, О. Зеленська, І. Зимня, Д. Іщенко, В. Коваль, Н. Лобанова, І. Лобирьова, Н. Мороз, Ю. Пассов, Н. Побірченко, Н. Разенкова, В. Редько, Є. Рослякова, О. Семенов, Т. Симоненко, С. Соколова, Н. Сорокіна, Т. Стівбчата, Г. Троцько, В. Черниш та ін.

Суттєво поглиблюють розуміння окресленої проблеми дослідження, що стосуються всебічного аналізу комунікативної компетентності та її компонентного складу в лінгвістичному, методичному, психологічному й педагогічному аспектах, розробки методів, засобів і технологій її формування у процесі вивчення рідної та іноземної мов, про що свідчить науковий доробок А. Анісімової, Ф. Бацевича, І. Бім, І. Волкової, В. Калініна, М. Кочергана, Л. Кошової, Ю. Пассова, В. Сафонової та ін.

У зарубіжній педагогічній науці проблему формування професійної комунікативної компетентності досліджували Л. Бахман, М. Канейл, Н. Хомський, М. Селсе-Мурисиа, Д. Хаймз, М. Свейн, Х. Полстон.

Проведений аналіз стану формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін дозволив виявити низку суперечностей між:

- вимогами, що висуває суспільство до компетентності вчителя-філолога на етапі інтеграції України в європейський освітній простір, і рівнем його професійної підготовки у вищому закладі освіти;

- потребою сучасної школи в професійно компетентних педагогах і недостатньою розробленістю концептуальних засад підготовки вчителів-філологів у контексті компетентнісного підходу;

- рівнем інноваційних розробок із методики навчання студентів ВНЗ і недостатньою розробленістю методики формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів.

Актуальність проблеми й необхідність її розв'язання на теоретичному та методичному рівнях зумовили вибір теми дисертаційного дослідження **«Формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження є складовою частиною науково-дослідної роботи кафедри методики навчання та управління навчальними закладами Національного університету біоресурсів і природокористування України «Теоретико-практичні засади реалізації різних підходів в освіті» (№ ДР 0114U003977).

Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту імені Тараса Шевченка (протокол № 4 від 02 листопада 2012 року) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 3 від 26 березня 2013 року).

Мета та завдання дослідження. *Мета дослідження* – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін.

Досягнення поставленої мети вимагає вирішення таких *завдань*:

- проаналізувати стан дослідження проблеми формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін у вітчизняній та зарубіжній літературі, уточнити понятійно-категоріальний апарат, зокрема сутність базових понять;

- схарактеризувати структуру професійної комунікативної компетентності;

- виявити та обґрунтувати педагогічні умови формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін;

- розробити модель формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових

дисциплін;

– визначити критерії, показники та рівні сформованості професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін;

– експериментально перевірити ефективність методики формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів-філологів.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін.

Методи дослідження. Для реалізації основних завдань дослідження на різних його етапах використано такі методи:

аналіз, синтез – для вивчення навчально-нормативної документації та психолого-педагогічної літератури для визначення рівня розробленості досліджуваного питання;

порівняння, зіставлення – з метою порівняння підходів дослідників до розв'язання проблеми, визначення напрямів наукових розвідок та обґрунтування поняттєво-категоріального апарату;

моделювання – для розробки моделі формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін;

тестування, анкетування, спостереження, бесіди – з метою визначення рівня сформованості професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі фахової підготовки;

педагогічний експеримент – для експериментальної перевірки ефективності розробленої методики формування професійної комунікативної компетентності;

математичної статистики (критерій χ^2) – для обробки експериментальних даних і з метою забезпечення вірогідності та об'єктивності отриманих результатів дослідження;

графічні – для ілюстрації та порівняння результатів експерименту в графічних формах і таблицях.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що *вперше*:

– виявлено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін (створення в навчальному закладі іншомовного комунікативного середовища для майбутніх учителів-філологів; формування в майбутніх учителів-філологів позитивної мотивації до навчання та професійної діяльності; систематизація та узагальнення основних компонентів професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів (спецкурс «Основи формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів»);

залучення студентів до різних видів практик і волонтерської діяльності з носіями мови);

- конкретизовано сутність поняття «професійна комунікативна компетентність» в аспекті її формування в майбутніх учителів-філологів;

- розроблено структурно-процесуальну модель формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін, яка представлена взаємопов'язаним і взаємообумовленим комплексом, що об'єднує такі блоки: цільовий, аналітико-діагностувальний, змістово-операційний, результативно-оцінювальний;

удосконалено:

- зміст навчання шляхом розробки та запровадження авторського спецкурсу «Основи формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів»

- діагностичний інструментарій: критерії (змістово-когнітивний, мотиваційний, діяльнісно-комунікативний, рефлексивний) та показники оцінювання рівнів сформованості професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін;

уточнено структуру професійної комунікативної компетентності майбутніх учителів-філологів;

подальшого розвитку набули:

- методика формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін (лекції-діалоги, тренінги, ділові ігри, відеозаняття, «батл-дискусії», підготовка та презентація проектів);

- теоретичні уявлення про формування професійної комунікативної компетентності як чинника успішності професійної діяльності майбутніх учителів-філологів.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці та впровадженні в навчальний процес спецкурсу для майбутніх учителів-філологів «Основи формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів», навчально-методичного посібника «Improve Your Skills in Translation» і методичних рекомендацій з курсу «Практична граматики. Синтаксис» для студентів філологічного факультету. Матеріали дослідження та методичні рекомендації можуть бути використані у професійній підготовці майбутніх учителів-філологів, а також під час викладання курсів спеціальних дисциплін, у науково-дослідній роботі студентів, магістрантів, аспірантів і в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Результати дослідження *впроваджено* у навчально-виховний процес Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка (довідка № 05-16/55 від 05 червня 2015 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 574-33/03 від 26 квітня 2013 р.), Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № 40 від 05 лютого 2013 р.), ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (довідка № 665 від 17 червня 2015 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційного дослідження та його результати обговорювалися та були схвалені на конференціях різних рівнів:

– *міжнародних*: «Модернізація освіти: пошуки, проблеми, перспективи» (Масандра, 2007); «Інформаційні технології в освіті та управлінні: теорія, досвід, проблеми» (Дрогобич, 2007); «Військова освіта і наука: сучасне і майбутнє» на честь 175-ї річниці Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, 2009); «Психология и педагогика: методика и проблемы практического применения» (Новосибірськ, 2009); «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2009); «Інновації у вищій освіті: проблеми та перспективи» (Кременець, 2010); «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології» (Рівне, 2010); «Актуальні проблеми сучасної філології» (Київ, 2011); «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Київ, 2011); «Становлення особистості професіонала: перспективи й розвиток» (Одеса, 2013);

– *всукраїнських*: «Інформаційні технології в педагогічній освіті» (Луцьк, 2006); «Професійна підготовка фахівців соціально-педагогічної сфери в умовах інтеграції України до європейського освітнього простору» (Ніжин, 2012); «Проблеми технологічної освіти в сучасних умовах» (Чернігів, 2012); «Концептуальні основи підготовки спеціалістів: традиції та перспективи у контексті реалій сучасної освіти» (Вінниця – Бар, 2013);

– *регіональних*: «Актуальні проблеми гуманітарної освіти» (Кременець, 2006 – 2015);

– *методичних семінарах і звітних засіданнях кафедри* англійської філології Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка (2013 – 2015).

Публікації. Основні положення та результати наукового дослідження відображено у 27 одноосібних наукових працях автора, з яких: 12 статей у фахових наукових виданнях України, стаття у виданні, включеному до міжнародних наукометричних баз даних, стаття у виданні іншої держави, 11 – у збірниках матеріалів наукових конференцій, навчально-методичний посібник, методичні рекомендації.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, списку використаних джерел (313 найменувань, із них 21 іноземними мовами) та 16 додатків (на 74 сторінках). Робота містить 13 таблиць, 6 рисунків. Загальний обсяг дисертації 284 сторінки, основного тексту – 172 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної проблеми, розкрито зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, висвітлено наукову новизну дослідження, теоретичну та практичну значимість отриманих результатів, наведено дані щодо їх апробації й упровадження.

У першому розділі «Формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів як педагогічна проблема» проаналізовано стан дослідження проблеми у вітчизняній та зарубіжній літературі, уточнено сутність базових понять.

У результаті ретроспективного аналізу та аналізу сучасного стану підготовки учителів-філологів встановлено, що:

- професійна комунікативна компетентність є прикладним напрямом педагогіки як наукової галузі знань про закономірності навчання та виховання, що становить собою сукупність педагогічних норм і правил, які визначають специфіку професійної комунікативної поведінки та професійної комунікативної діяльності майбутніх учителів-філологів;

- професійна комунікативна компетентність є елементом професійної культури фахівців, що визначає рівень їхньої професійної підготовки та якість професійної діяльності;

- професійна комунікативна компетентність визначає морально-комунікативні пріоритети в рамках конкретної професійної групи, що сприяє оптимальному прийняттю рішень в умовах невизначеності та професійних протиріч.

На основі аналізу компонентного складу професійної компетентності фахівців у його структурі визначено місце та роль комунікативного компонента, засобом реалізації якого у підготовці майбутніх учителів-філологів виступає професійна комунікативна компетентність, яка з позицій компетентнісного підходу визначається як одна з ключових компетентностей особистості та передбачає наявність двох основних груп умінь: власне комунікативних і професійно-комунікативних.

Конкретизовано сутність поняття «професійна комунікативна компетентність» в аспекті її формування в майбутніх учителів-філологів. Досліджуваний феномен визначено як інтегральну характеристику вчителя-філолога, що поєднує в собі знання, уміння, навички, досвід й особистісні якості, які зумовлюють прагнення, здатність і готовність розв'язувати проблеми та завдання, що виникають у реальних життєвих ситуаціях, усвідомлюючи при цьому значущість предмета та результату діяльності.

Вимоги до знань, умінь, навичок і особистісних якостей учителя-філолога, як і будь-якого іншого фахівця, традиційно відображаються у його професіограмі.

На основі аналізу праць А. Анісімової, О. Варламової, О. Волченко, П. Гальперина, Н. Гальскової, Л. Мітіної, С. Ніколаєвої та ін. щодо питань підготовки фахівців уточнено професіограму майбутнього вчителя-філолога. Вчитель-філолог повинен володіти: 1) особистісними професійно важливими якостями; 2) глибокими професійно-педагогічними знаннями з фахових дисциплін і методик їх викладання; 3) комунікативними навичками та лінгводидактичною компетентністю; 4) сучасними освітніми технологіями; 5) організаторськими вміннями та навичками; 6) вміннями реалізовувати свої життєві програми в умовах реальної дійсності.

Вчитель-філолог повинен знати: філософські, психолого-педагогічні, методологічні основи управління пізнавальною діяльністю учнів, їхнім творчим саморозвитком; сучасні наукові методи та принципи педагогічних і філологічних досліджень; творчі підходи до процесу навчання; етичні та правові норми; функціональні властивості мови, її лінгвокраїнознавчі особливості; особливості формального (ділового) та неформального спілкування; основні категорії іноземної мови; психологічну характеристику основних видів мовленнєвої діяльності; сутність мови як суспільного явища, її зв'язок, розвиток та рівні; особливості мовленнєвої діяльності; особливості формування мовленнєвих умінь і навичок іноземною мовою.

Вчитель-філолог повинен застосовувати у професійній діяльності: 1) *конструктивні* вміння та навички; 2) *методичні* вміння; 3) *організаторські* вміння та навички; 4) *професійні* вміння у всіх видах мовленнєвої діяльності; 5) вміння використовувати у професійній діяльності довідкову літературу, різнотипні словники, електронні бази даних.

Аналіз стану дослідження названої проблеми відповідно до запиту сьогодення актуалізував потребу в пошуку оптимальних шляхів і педагогічних умов, що забезпечать формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін.

У **другому розділі** *«Теоретико-методичні аспекти формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін»* удосконалено методичку формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін, обґрунтовано педагогічні умови, розроблено модель формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін.

Професійну компетентність як багатокомпонентну структуру розглядають І. Зимня, І. Зязюн, В. Калінін, Н. Кузьміна, О. Ломакіна, А. Маркова, Є. Павлутенков, С. Сисоєва, С. Соколова та інші.

Здійснений теоретичний аналіз категорії «професійна комунікативна компетентність» дозволив визначити професійну комунікативну компетентність майбутнього вчителя-філолога як складне, інтегральне особистісне утворення, що має багато складових, зокрема теоретичні знання, практичні вміння, особистісні якості та досвід учителя-філолога, здатного використовувати іноземну мову не тільки як інструмент професійної діяльності та пізнання, але і як дієвий інструмент безперервного професійного удосконалення, що визначає успішність фахівця у соціальному та професійному середовищі. З урахуванням окреслених положень і визначення професійної комунікативної компетентності як професійно-особистісної характеристики фахівця у дисертації пропонуємо розглядати цей феномен як багаторівневе динамічне утворення, що є конструктивним поєднанням змістового, мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, комунікативного та рефлексивного компонентів.

На основі досліджень педагогічних умов формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх фахівців (Артеменко О., Бакулін М., Баркасі В., Будагян І., Дуплійчук О., Островая В., Підручна З., Платонов К., Разенкова Н., Рубцова А., Савел'єва С., Сперанська-Скарга М., Соловійова Е., Стівбчата Т., Таланова Ж., Холодинська І. та ін.) та особливостей структури професійної комунікативної компетентності обґрунтовано педагогічні умови формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін: створення в навчальному закладі іншомовного комунікативного середовища для майбутніх учителів-філологів; формування в майбутніх учителів-філологів позитивної мотивації до навчання та професійної діяльності; систематизація та узагальнення основних компонентів професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів (спецкурс «Основи формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів»); залучення студентів до різних видів практик і волонтерської діяльності з носіями мови.

З метою удосконалення процесу формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів розроблено структурно-процесуальну модель формування досліджуваного феномена, у якій виокремлено цільовий, аналітико-діагностувальний, змістово-операційний та результативно-оцінювальний блоки, що інтегруються у цілісну керовану систему та дозволяють презентувати цілеспрямований процес формування професійної комунікативної компетентності, а також структурний взаємозв'язок її основних компонентів (рис. 1).

Як системоутворювальні елементи в представленій моделі виступають цілі професійної підготовки майбутніх учителів-філологів, тому провідним компонентом цієї моделі є цільовий блок.

Аналітико-діагностувальний блок передбачає емпіричне визначення початкового рівня сформованості професійної комунікативної компетентності в студентів, проведення вхідних/вихідних і контрольних зрізів для моніторингу динаміки розвитку професійної спрямованості студентів випускних курсів за визначеними критеріями та аналізу ефективності й адекватності технології реалізації цієї моделі.

Змістово-операційний блок моделі розкриває зміст і методику професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів, виступаючи імплемтарним алгоритмом діяльності викладача з розробки й упровадження технології реалізації моделі через адаптацію форм, методів і засобів формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів; традиційних та інноваційних методів навчання; використання засобів навчання на засадах інтегральної єдності інформаційно-комунікаційних і педагогічних технологій. Окреме місце у представленій моделі відведено розробленому авторському спецкурсу «Основи формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів», який реалізовано шляхом технологізації.

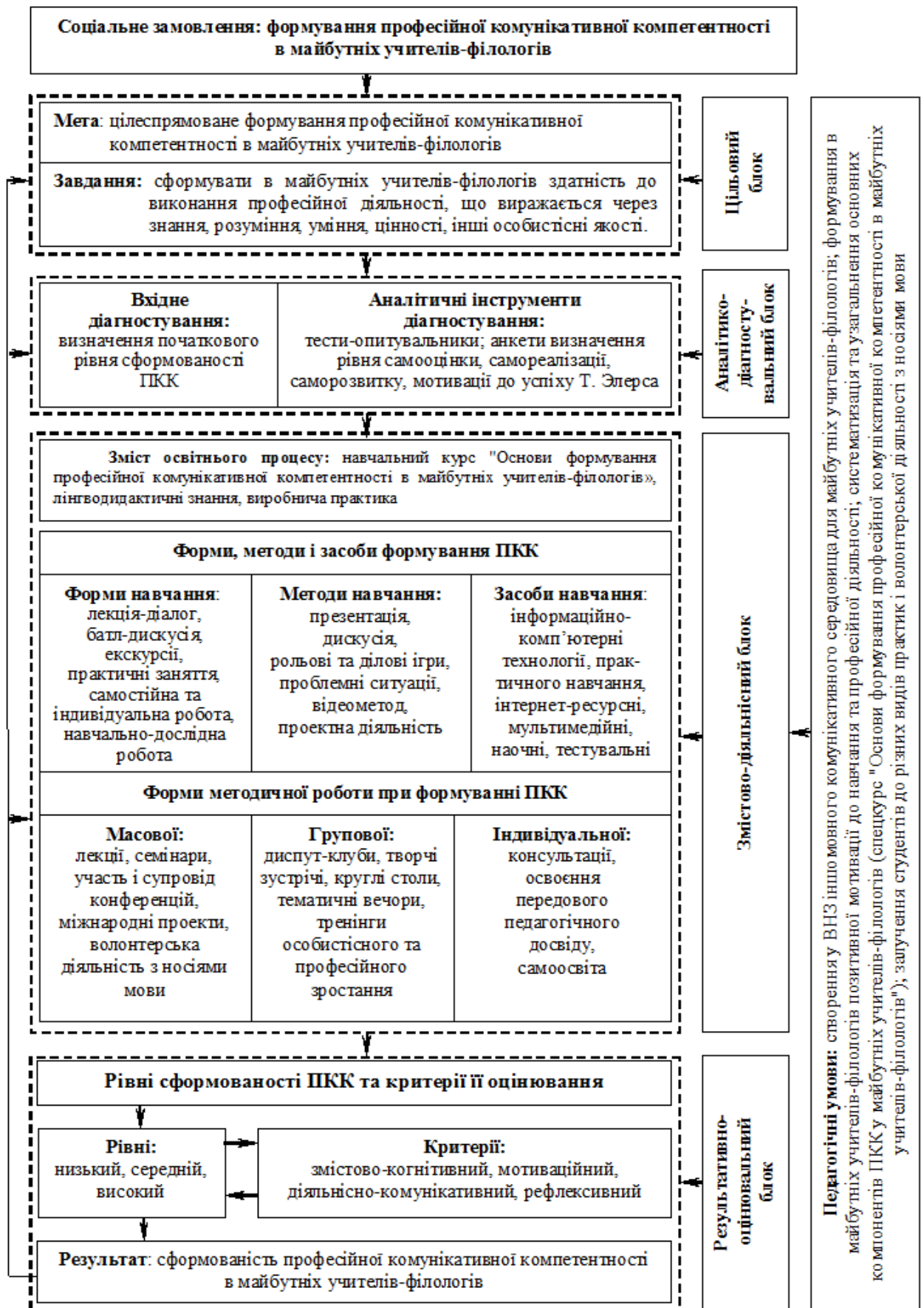


Рис. 1. Структурно-процесуальна модель формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів

Результативно-оцінювальний блок характеризує ступінь досягнення поставленої мети і передбачає цілеспрямовану систематичну діагностику та виявлення основних напрямів підвищення рівня сформованості професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін.

У **третьому розділі** «*Експериментальна перевірка ефективності формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів*» визначено критерії, показники та рівні сформованості професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін, розроблено методику їх діагностики, експериментально перевірено педагогічні умови та модель формування досліджуваного феномена.

Запропонований у дослідженні багатокритеріальний підхід обумовлений тим, що процес формування професійної комунікативної компетентності є складним, багатограним і оцінюється в умовах постійних динамічних змін, тобто на кожному етапі вводиться самостійний критерій або його показник. Отже, до кожного критерію добиралися показники, які можна було легко і швидко виявити та зареєструвати, що передбачало організацію спеціальних заходів для спостереження за їхніми змінами та уточнення змісту окремих показників.

На основі аналізу досліджень були визначені змістовий, мотиваційний, діяльнісний, когнітивний, комунікативний та рефлексивний критерії сформованості професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів, які безпосередньо співвідносяться з компонентами досліджуваного феномена. Однак з урахуванням специфіки використання та зв'язку змістового та когнітивного критеріїв зі змістовим наповненням, а діяльнісного та комунікативного – з професійними знаннями майбутніх учителів-філологів, зазначені критерії були доцільно об'єднані у змістово-когнітивний та діялісно-комунікативний.

Результати теоретичного аналізу проблеми засвідчили, що сформованість професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів представляє цілісну взаємодію всіх її компонентів.

Виокремлено чотири рівні сформованості професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів: нульовий (рецептивний); низький (продуктивний); середній (конструктивний); високий (креативний). Під рівнем сформованості професійної комунікативної компетентності розуміється характеристика результатів навчальних досягнень студентів у процесі оволодіння ними знаннями та вміннями, а також оцінка їхньої реальної поведінки у змодельованих ситуаціях професійного спілкування.

З метою діагностики рівня сформованості в студентів професійної комунікативної компетентності було проведено комплекс контрольних заходів у межах визначених компонентів: змістовий – тести на перевірку знань з фахових дисциплін, усні та письмові опитування; мотиваційний – тести на перевірку професійної мотивації, співбесіди та спостереження за студентами; діялісний та комунікативний – завдання, опитування на

виявлення умінь планувати, проводити та раціонально застосовувати різні засоби та форми роботи; когнітивний – завдання, тести, усні та письмові опитування на перевірку опрацьованого матеріалу; рефлексивний – співбесіди та спостереження за студентами, тести на рефлексію.

Кожен окремий компонент професійної комунікативної компетентності виявляється специфічним, що унеможливило складання узагальненої оцінки в балах, тому оцінювання студентів проводилось у межах визначених компонентів, враховуючи, що досягнення нульового рівня оцінювалось у 0 балів, низького – в 1 бал, середнього – у 2 бали, високого – у 3 бали.

В експериментальному дослідженні брали участь 357 студентів, які утворювали дві групи: контрольну – 174 респонденти та експериментальну – 183 респонденти.

Порівняння між контрольною та експериментальною групами здійснювалось за непараметричним критерієм χ^2 (хі-квадрат). Розрахункове значення статистики критерію ($T_{\text{сност}}$) порівнювалось із табличним значенням ($T_{\text{крит}} = 5,991$) відповідно до ступенів свободи критерію.

Статистично підтверджено ($T_{\text{сност}} = 0,17$, тобто $T_{\text{сност}} < T_{\text{крит}}$), що на констатувальному етапі експерименту рівень сформованості професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін в експериментальній та контрольній групах був однаковим. Цей факт став вихідною позицією для проведення формувального етапу експерименту (рис. 2).

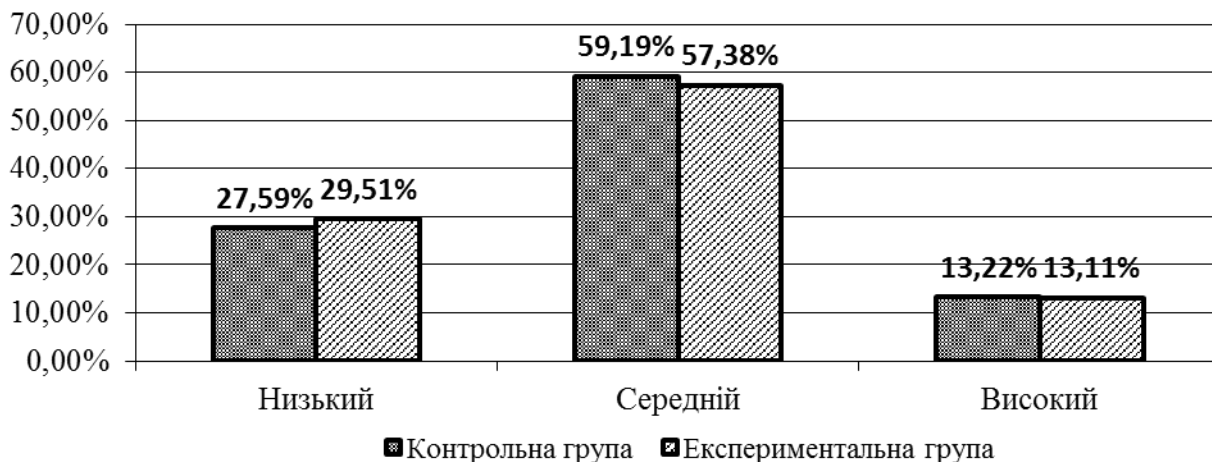


Рис. 2. Результати констатувального етапу експерименту

Формувальний етап експерименту супроводжувався доцільною реалізацією в експериментальній групі визначених у моделі педагогічних умов. Важлива роль відводилася спецкурсу «Основи формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів», мета якого – поглибити знання студентів про професійну комунікативну компетентність; сформувати професійні вміння та навички, пов'язані з майбутньою професійною діяльністю, передбачивши вправління студентів у всіх видах мовленнєвої діяльності – аудіюванні, говорінні, читанні та письмі. Студенти контрольних груп навчалися за традиційною методикою.

На основі розрахунків зроблено висновок про вплив незалежної змінної (моделі, педагогічних умов, методики) на результат експерименту. Обчислено, що $T_{спост} > T_{крит}$ ($T_{спост} = 8,38$), тобто в експериментальній та контрольній групах результати характеризуються розходженням, а незалежна змінна суттєво вплинула на результат експерименту (рис. 3).

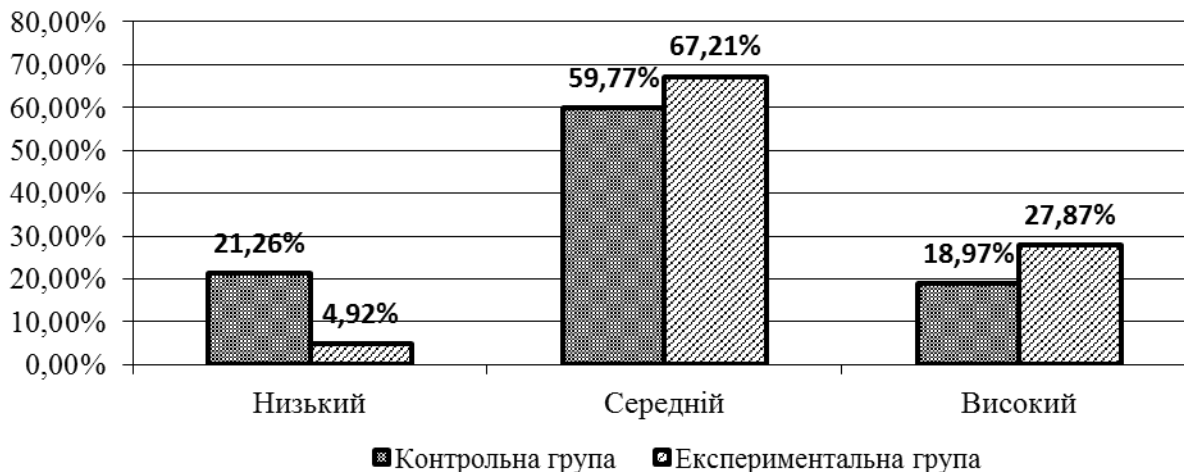


Рис. 3. Результати формувального етапу експерименту

У відповідності з визначеними показниками формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін, за статистичним критерієм χ^2 (хі-квадрат) підтверджено ефективність розробленої моделі, запропонованих педагогічних умов і методики формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у межах прийнятого рівня значимості $\alpha = 0,05$.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні проаналізовано, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено нові підходи до вирішення актуальної проблеми в галузі теорії та методики професійної освіти – формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін.

1. Проблема формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін, дослідженню якої донедавна приділялося недостатньо уваги, нині є актуальною, оскільки досліджуваний феномен виступає складовою кваліфікаційної характеристики педагогів.

Здійснено аналіз стану дослідження проблеми формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін у вітчизняній та зарубіжній психолого-педагогічній та науково-методичній літературі, на основі якого уточнено понятійно-категоріальний апарат дослідження, зокрема сутність базових понять. Професійну комунікативну компетентність визначено як інтегральну

характеристику вчителя-філолога, що поєднує в собі знання, уміння, навички, досвід й особистісні якості, які зумовлюють прагнення, здатність і готовність розв'язувати проблеми та завдання, що виникають у реальних життєвих ситуаціях, усвідомлюючи при цьому значущість предмета та результату діяльності.

Розроблено професіограму майбутнього вчителя-філолога за розділами «повинен володіти», «повинен знати», «повинен застосовувати» у професійній діяльності в контексті формування професійної комунікативної компетентності.

2. Схарактеризовано структуру професійної комунікативної компетентності та запропоновано розглядати її як інтегральне багаторівневе динамічне утворення, яке є конструктивним поєднанням змістового, мотиваційного, когнітивного, рефлексивного, комунікативного та діяльнісного компонентів.

3. Виявлено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін: створення у ВНЗ іншомовного комунікативного середовища для майбутніх учителів-філологів на основі застосування сучасних засобів та технологій навчання; формування в майбутніх учителів-філологів позитивної мотивації до навчання та професійної діяльності, яка досягається шляхом створення позитивного психологічного клімату, партнерських відносин між викладачем і студентами, а також між самими студентами; систематизація та узагальнення основних компонентів професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів (спецкурс «Основи формування професійної комунікативної компетентності у майбутніх учителів-філологів») з метою поглиблення знань студентів у сфері іншомовної комунікації та сприяння ефективності формування в них професійної комунікативної компетентності; залучення студентів до різних видів практик і волонтерської діяльності з носіями мови.

4. Розроблено та експериментально перевірено структурно-процесуальну модель формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін, яка включає чотири блоки: цільовий, аналітико-діагностувальний, змістово-операційний та результативно-оцінювальний.

5. На основі систематизації теоретично-емпіричного матеріалу конкретизовано критерії (змістово-когнітивний, мотиваційний, діялісно-комунікативний, рефлексивний), показники та рівні сформованості (нульовий, низький, середній, високий) професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів.

6. Дослідно-експериментальним шляхом перевірено ефективність запропонованої методики формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін. Перевірка підтвердила всі основні теоретико-методичні положення дисертаційного дослідження. У результаті формувального впливу

відбулися статистично значущі зміни в рівнях підготовки студентів контрольних та експериментальних груп. Статистичний аналіз цього експериментального дослідження підтвердив об'єктивність змін, що сталися в рівні сформованості професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів під впливом обґрунтованої методики.

Удосконаленню професійної підготовки майбутніх учителів-філологів сприятиме використання потенційних можливостей моделі, що виявлені в результаті проведення науково-дослідної роботи та відображені у методичних рекомендаціях щодо формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін.

Результати педагогічного експерименту, впровадження їх у навчально-виховний процес вищих навчальних закладів дають підстави стверджувати, що поставлені в роботі завдання виконано. Це уможливорює формулювання низки пропозицій щодо їх практичного використання.

Урахування основних наукових результатів дослідження дає підстави запропонувати практичні рекомендації на таких рівнях:

- *законодавчому* (перегляд та удосконалення змісту галузевих стандартів вищої освіти, з урахуванням важливої ролі підготовки майбутніх учителів-філологів до професійної діяльності; урахування вимог національної рамки кваліфікацій при підготовці майбутніх учителів-філологів у процесі формування в них професійної комунікативної компетентності);

- *організаційно-методичному* (модернізація навчальних планів підготовки учителів-філологів шляхом оптимізації переліку дисциплін та удосконалення їхнього змісту, що забезпечать найбільші потенційні можливості для формування професійної комунікативної компетентності);

- *організаційно-адміністративному* (створення системи зв'язків між ВНЗ та різними сферами життєдіяльності соціуму: загальноосвітніми навчальними закладами різних рівнів, юнацькими та молодіжними громадськими об'єднаннями, позашкільними навчальними закладами тощо);

- *методичному* (розроблення і впровадження у навчальний процес програм професійної підготовки учителів-філологів на основі використання лекцій-діалогів; тренінгів; проектів; «батл-дискусій»);

- *практичному* (запровадження моніторингу готовності майбутніх учителів-філологів з метою контролю й коригування знань, вмінь, особистісних якостей і характеристик, мотиваційних чинників, здібностей, які визначають ефективність формування професійної комунікативної компетентності; розробка програми підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників відповідно до теоретико-методичних положень дослідження).

Перспективи подальших наукових розвідок полягають у вивченні особливостей організації цього процесу в зарубіжній педагогічній теорії та практиці; розробленні концепції формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів; обґрунтуванні наступності

формування та розвитку професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів; узгодженні змісту та особливостей професійної комунікативної компетентності майбутніх учителів-філологів у контексті інтеграційних процесів в освіті, що можуть стати основою для подальших досліджень.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Клак І. Є. Особливості реалізації проектної методики у процесі формування навичок іншомовного спілкування / І. Є. Клак // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир, 2008. – Вип. 37. – С. 107–110.

2. Клак І. Є. Мотивація навчально-пізнавальної та професійно-практичної діяльності студентів як один із чинників формування професійної компетентності майбутнього викладача педагогічного коледжу у вузі / І. Є. Клак // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К., 2008. – Вип. № 16. – С. 202–207.

3. Клак І. Є. Традиційний та технологічний підходи до формування професійної компетентності майбутніх викладачів педагогічного коледжу / І. Є. Клак // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К., 2009. – Вип. № 22. – С. 231–236.

4. Клак І. Є. Метод проектів як особистісно-орієнтована педагогічна технологія формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови / І. Є. Клак // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К., 2010. – Вип. № 25 – С. 254–259.

5. Клак І. Є. Проектування технології навчання у контексті формування професійної компетентності майбутніх філологів / І. Є. Клак // Гуманітарний вісник державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Збірник наукових праць. Педагогіка. Психологія. Філософія. – Переяслав-Хмельницький, 2011. – Вип. 22. – С. 58–61.

6. Клак І. Є. Ефективність застосування методу проектів для підвищення якості викладання та вивчення іноземних мов / І. Є. Клак // Вісник СевНТУ. Серія Педагогіка: Збірник наукових праць. – Севастополь, 2012. – Вип. 127. – С. 103–107.

7. Клак І. Є. Використання сучасних технологій навчання як визначальний чинник формування професійної компетентності майбутніх викладачів педагогічного коледжу / І. Є. Клак // Науково-методичний збірник «Нові технології навчання». – Київ, 2012. – №73. – частина II. – С. 110–114.

8. Клак І. Є. Педагогічна взаємодія як ефективний чинник формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів / І. Є. Клак // Науково-методичний збірник «Нові технології навчання». – К.,

2013. – №76. – С. 251–254.

9. Клак І. Є. Моделювання процесу формування професійної комунікативної компетентності у майбутніх учителів-філологів / І. Є. Клак // Педагогіка і психологія професійної освіти. – Львів, 2013. – Вип. 4. – С. 58–67.

10. Клак І. Є. Психолого-педагогічні та лінгвістичні чинники впливу на формування професійної комунікативної компетентності у майбутніх учителів-філологів / І. Є. Клак // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». – Остріг, 2013. – Вип. 22. – С. 57–59.

11. Клак И. Е. Модернизация содержания и технологии профессиональной подготовки будущих учителей-филологов / И. Е. Клак // Вектор науки ТГУ. Серия «Педагогика, психология». – Тольятти, 2013. – Вып. №2(13). – С. 130–133.

12. Клак И. Е. Структура и основные характеристики профессиональной коммуникативной компетентности будущих учителей-филологов / И. Е. Клак // Научный журнал Кишиневского государственного педагогического университета имени Иона Крянгэ. Серия «Психология. Специальная педагогика. Коррекционная педагогика». – Кишинев, 2013. – Вып. №3 (32). – С. 84–92.

13. Клак І. Є. Створення іншомовного комунікативного середовища як педагогічна умова формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів / І. Є. Клак // Науковий вісник Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту ім. Тараса Шевченка. Серія: Педагогіка // За заг. ред. Ломаковича А. М., Бенери В. Є. – Кременець, 2015. – Вип. 4. – С. 142–147.

14. Клак І. Є. Теоретичні засади компетентнісного підходу в системі вищої професійної освіти / І. Є. Клак // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – Чернігів, 2015. – Вип. 124. – С. 32–34.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

15. Клак І. Є. Формування професійної компетентності у майбутнього викладача як психолого-педагогічна проблема / І. Є. Клак // Освітнянські обрії: реалії та перспективи // Збірник наукових праць. / Н. Т. Тверезовська (голова) та ін. – К.: ШТО, 2007. – № 1(1). – С. 96–100.

16. Клак І. Є. Професійна компетентність педагога (тези) / І. Є. Клак // «Модернізація освіти: пошуки, проблеми, перспективи»: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Массандра, 28 – 31 трав. 2007 р.); уклад. Тверезовська Н. Т. – К.: ШТО, 2007. – №1. – С. 38–39.

17. Клак І. Є. Метод проектів як продуктивний чинник формування професійної компетентності у майбутніх викладачів педагогічного коледжу у контексті технологічного підходу / І. Є. Клак // Освітнянські обрії: реалії та перспективи // Зб. наукових праць. – К.: ШТО, 2008. – № 2. – С. 116–121.

18. Клак І. Є. Формування професійної компетентності майбутніх викладачів педагогічного коледжу у ВНЗ.(тези) / І. Є. Клак // Професійна освіта: теорія, досвід, проблеми: матеріали міжвузівської наук.-практ. конф.

(Київ, 2009 р.); За заг. ред. проф. Н. Т. Тверезовської. – К., 2009. – С. 69–74.

19. Клак І. Є. Формування професійної компетентності майбутніх викладачів педагогічного коледжу в контексті особистісно-діяльнісного підходу / І. Є. Клак // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Серія «Соціологія. Психологія. Педагогіка». – Додаток 4, том III (15) – 2009 р. – Тематичний випуск. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – С. 52–60.

20. Клак И. Е. Современные технологии обучения как определяющий фактор формирования профессиональной компетентности будущих преподавателей педагогического колледжа / И. Е. Клак // Психология и педагогика: методика и проблемы практического применения: Сборник материалов VIII Всероссийской научно-практической конференции (Новосибирск, 30 сентября 2009 г.) / Под общ. ред. С. С. Чернова. – Новосибирск: ЦРНС, 2009. – С. 122–126.

21. Клак І. Є. Проблема формування професійної компетентності майбутнього вчителя-філолога в умовах вузу / І. Є. Клак // Теоретичний та науково-методичний часопис «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології», том II – Рівне : МEGУ ім. С. Я. Дем'янчука. – Вип. № 3(38). – 2010. – С. 377–381.

22. Клак І. Є. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців педагогічного коледжу в контексті традиційного та технологічного підходів / І. Є. Клак // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Серія «Соціологія. Психологія. Педагогіка». – Додаток 2 до №3, том II(27) – 2011 р. – Тематичний випуск. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – С. 196–202.

23. Клак І. Є. Формування професійної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов засобами інтерактивних технологій навчання / І. Є. Клак // «Актуальні проблеми сучасної філології»: матеріали I Міжнародної наук.-практ. конф. (Київ, 27 – 28 квітня 2011 р.) / За ред. А. Г. Ніколенка, Л. С. Козуб. – Тернопіль, 2011. – С. 132–133.

24. Клак І. Є. Професійна комунікативна компетентність учителів-філологів як предмет наукових досліджень / І. Є. Клак // «Становлення особистості професіонала: перспективи й розвиток»: матеріали II Міжнародної наук.-практ. конф. (Одеса, 15 – 16 лютого 2013). – С. 73–76.

25. Клак І. Є. Створення іншомовного комунікативного середовища в умовах використання комп'ютерно-орієнтованих технологій навчання іноземної мови / І. Є. Клак // Актуальні проблеми гуманітарної освіти: Зб. наукових праць Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту ім. Т. Шевченка. – Кременець, 2015. – Вип. 12. – С. 93–96.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

26. Навчально-методичний посібник «Improve your skills in translation» (для студ. філологічного факультету) / Уклад.: І. Є. Клак. – Кременець: Вид. центр КОГП ім. Тараса Шевченка, 2006. – 64 с.

27. Методичні рекомендації та завдання для самостійної та індивідуальної роботи з курсу «Практична граматики. Синтаксис» для студентів філологічного факультету / Уклад.: І. Є. Клак. – Кременець: Вид. центр КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2015. – 70 с.

АНОТАЦІЯ

Клак І. Є. Формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний університет біоресурсів та природокористування України. – Київ, 2015.

Дисертаційне дослідження є теоретико-експериментальним обґрунтуванням науково-методичного забезпечення формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін.

Здійснено аналіз сучасних підходів до формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів, уточнено понятійно-термінологічний апарат досліджуваної проблеми. Визначено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів. Розроблено модель формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін. Обґрунтовано пропозиції та рекомендації щодо удосконалення змісту професійної підготовки майбутніх учителів-філологів, систематизовано критерії, що відображають рівень сформованості професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів, запропоновано відповідний діагностичний інструментарій, інноваційні форми та методику формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін. Сплановано та реалізовано педагогічний експеримент з формування досліджуваного феномена, яким доведено ефективність обраного підходу.

Ключові слова: професійна комунікативна компетентність, майбутні учителі-філологи, педагогічні умови, модель формування, зміст професійної підготовки майбутніх учителів-філологів.

АННОТАЦИЯ

Клак И. Е. Формирование профессиональной коммуникативной компетентности у будущих учителей-филологов в процессе изучения специальных дисциплин. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины. – Киев, 2015.

Диссертационное исследование является теоретико-экспериментальным обоснованием научно-методического обеспечения формирования профессиональной коммуникативной компетентности у будущих учителей-филологов в процессе изучения специальных дисциплин.

Осуществлен анализ современных подходов к формированию профессиональной коммуникативной компетентности у будущих учителей-филологов, уточнен понятийно-терминологический аппарат исследуемой проблемы. Определены, теоретически обоснованы и экспериментально проверены педагогические условия формирования профессиональной коммуникативной компетентности у будущих учителей-филологов: создание в учебном заведении иноязычной коммуникативной среды для будущих учителей-филологов; формирование у будущих учителей-филологов позитивной мотивации к учебе и профессиональной деятельности; систематизация и обобщение основных компонентов профессиональной коммуникативной компетентности у будущих учителей-филологов (спецкурс «Основы формирования профессиональной коммуникативной компетентности у будущих учителей-филологов»); привлечение студентов к разным видам практик и волонтеркой деятельности с носителями языка. Разработана модель формирования профессиональной коммуникативной компетентности у будущих учителей-филологов в процессе изучения специальных дисциплин. Обоснованы предложения и рекомендации по усовершенствованию содержания профессиональной подготовки будущих учителей-филологов, систематизированы критерии, отражающие уровень сформированности профессиональной коммуникативной компетентности у будущих учителей-филологов (содержательно-когнитивный: полнота лингво-социокультурных знаний, знаний о сущности и содержании профессиональной коммуникативной деятельности; мотивационный: сознательное желание достичь определенных успехов; деятельностно-коммуникативный: сознательное приобретение знаний, способность к свободному оперированию информацией; рефлексивный: способность осмысливать собственные действия), предложен соответствующий диагностический инструментарий, инновационные формы и методика формирования профессиональной коммуникативной компетентности у будущих учителей-филологов в процессе изучения специальных дисциплин. С учетом разработанных критериев в процессе экспериментальных исследований определены три уровня сформированности профессиональной коммуникативной компетентности у будущих учителей-филологов: высокий (творческий), средний (продуктивный), низкий (репродуктивный). Спланирован и реализован педагогический эксперимент по формированию исследуемого феномена, результаты которого подтвердили достоверность выдвинутой гипотезы исследования и позволили сделать вывод о высокой эффективности предложенной автором методики формирования профессиональной коммуникативной компетентности у будущих учителей-филологов в процессе изучения специальных дисциплин.

Основные результаты исследования и рекомендации по усовершенствованию формирования профессиональной коммуникативной компетентности у будущих учителей-филологов внедрены в учебный процесс ряда высших учебных педагогических заведений Украины, осуществляющих профессиональную подготовку учителей-филологов.

Ключевые слова: профессиональная коммуникативная компетентность, будущие учителя-филологи, педагогические условия, модель формирования, содержание профессиональной подготовки будущих учителей-филологов.

ANNOTATION

Klak I.Ye. Formation of future teachers-philologists' professional communicative competence in the process of learning special disciplines. – Manuscript.

Thesis for the Candidate Degree in Pedagogy, specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. – Kyiv, 2015.

The thesis is a theoretical and experimental argumentation of scientific methods of forming the future teachers-philologists' professional communicative competence in the process of learning the special disciplines.

The analysis of the modern approaches to forming the future teachers-philologists' professional communicative competence has been accomplished, the notional and terminological concept of the problem has been defined more precisely. The pedagogical conditions of forming the future teachers-philologists' professional communicative competence have been determined, theoretically grounded and experimentally tested. The model of forming the future teachers-philologists' professional communicative competence in the process of learning the special disciplines has been designed. The suggestions and recommendations of improving the content of training future teachers-philologists have been proved, the criteria that reflect the level of forming the future teachers-philologists' professional communicative competence have been systematized. The appropriate diagnostic tools, innovative forms and methods of forming the future teachers-philologists' professional communicative competence in the process of learning the special disciplines have been suggested. The pedagogical experiment on forming the future teachers-philologists' professional communicative competence in the process of learning the special disciplines proving the effectiveness of the author's approach has been planned and implemented.

Key words: professional communicative competence, future teachers-philologists, pedagogical conditions, model of formation, content of professional training the future teachers-philologists.